

Zelenski, Jermak i wojenny mechanizm władzy na Ukrainie

Marcin Jędrusiak

Przez pięć lat rządów Wołodymyra Zełenskiego na Ukrainie ukształtował się specyficzny system polityczny – praktycznie cała władza skupiła się w rękach głowy państwa i podległego mu Biura Prezydenta (BP). Rada Najwyższa oraz Gabinet Ministrów zostały zmarginalizowane, a najważniejsze decyzje w państwie podejmowane są przy ulicy Bankowej, gdzie mieści się siedziba przywódcy i jego administracji. To po części konsekwencja charakterystycznej dla Ukrainy przewagi nieformalnych środków rządzenia nad formalnymi, w tym większej, niż wynikałoby to z konstytucji, roli prezydenta.

Pod rządami Zełenskiego i w warunkach wojennych model ten osiągnął jednak skrajne rozmiary, czego efektem jest bezprecedensowo silna pozycja szefa BP – Andrija Jermaka. Głowa państwa nazywa go wybitnym menadżerem i publicznie deklaruje pełne zaufanie do jego działań. Status Jermaka rodzi jednak wątpliwości co do tego, kto naprawdę podejmuje niektóre najważniejsze decyzje – wybrany 73% głosów prezydent czy mianowany urzędnik.

Konstytucyjny podział władzy

Ustawa zasadnicza Ukrainy ukształtowała ustrój parlamentarno-prezydencki. Formalnie centralnym ośrodkiem władzy jest Rada Najwyższa (RN), która powołuje rząd i może uchwalić wotum nieufności dla niego. RN to jedyny organ upoważniony do wydawania aktów prawnych o randze ustawy. Prezydentowi – nawet w trakcie trwania stanu wojennego – nie wolno rządzić dekretami o mocy ustaw. Wydawane przez niego dekrety i rozporządzenia mogą mieć wyłącznie charakter wykonawczy względem konstytucji lub aktów przyjętych przez parlament. Głowa państwa w pewnym zakresie równoważy działania RN, np. za pomocą weta zawieszającego przegłosowane ustawy.

W praktyce powyższe mechanizmy podziału i balansowania się zawiodą, a w odpowiednich warunkach politycznych (np. uzyskanie przez siły proprezydenckie większości w parlamencie) pierwsza osoba w państwie uzyskuje przewagę nad władzą ustawodawczą. Taka sytuacja nastąpiła po wyborach prezydenckich i parlamentarnych w 2019 r., gdy Zełenski de facto uzyskał pełnię władzy w kraju (zob. niżej).

W systemie organów państwowych specyficzną pozycję zajmuje BP. Formalnie jest ono tworem pomocniczym głowy państwa, do jego zadań należy zapewnienie wsparcia organizacyjnego, doradczego i eksperckiego. Na jego czele stoi szef (*keriwnyk*), odpowiedzialny jedynie przed prezydentem,

koordynujący pracę podległych mu organów i służb. Od 2020 r. wśród jego obowiązków jest także zapewnienie wykonania dekretów i rozporządzeń prezydenta.

Chociaż instrumenty te nie pozwalają same w sobie formalnie ingerować w posunięcia innych organów, to dają olbrzymie możliwości „miękkiego” oddziaływania na procesy polityczne poprzez nieformalną kontrolę aktywności owych organów i instytucji, spotkania z kluczowymi urzędnikami, a przede wszystkim – bezpośredni dostęp do prezydenta. Od relacji szefa BP z głową państwa i kierownikami tych gremiów zależy zakres jego władzy i wpływów. Możliwości te maksymalnie wykorzystał Jermak – uzyskał on pozycję, której nie osiągnął żaden z jego poprzedników.

Ze!komanda i rok 2019

System wzajemnej kontroli i równowagi organów władzy nigdy nie działał na Ukrainie w sposób właściwy. Wynikało to z powyborczych uwarunkowań politycznych, układów frakcyjnych w obozie rządzącym, siły poszczególnych regionów, ingerowania w pracę administracji państwowej przez konkurujących ze sobą oligarchów, jak również zmieniających się aspiracji społeczeństwa. Obecny układ stanowi po prostu okoliczności, w jakich do władzy doszli Zełenski i jego partia – Sługa Narodu (SN) – w 2019 r., wybuchu wojny i obowiązujących uregulowań prawnych stanu wojennego, a także osłabienia roli wielkiego biznesu i mediów¹.

Gdy w 2019 r. przyszły prezydent przedstawiał swój *dream team*², tworzyli go m.in. jego przyjaciele z założonego przez niego studia filmowego Kwartał 95 – Iwan

» Chociaż kompetencje szefa Biura Prezydenta nie pozwalają formalnie ingerować w posunięcia innych organów, to dają olbrzymie możliwości „miękkiego” oddziaływania na procesy polityczne.

Bakanow (w latach 2019–2022 szef Służby Bezpieczeństwa Ukrainy), Serhij Trofimow (pomiędzy 2019 a 2020 r. zastępca szefa BP) czy Serhij Szefir (od 2019 do 2024 r. pierwszy pomocnik prezydenta, odpowiedzialny za kontakty z oligarchami). Na zarządzającego administracją wybrano Andrija Bohdana – byłego adwokata oligarchy Ihora Kołomojskiego, a w latach 2010–2014 wysokiego urzędnika w rządzie Mykoły Azarowa. Bohdan pełnił funkcję przewodnika Zełenskiego po polityce wewnętrznej. Jermak nie był jeszcze centralną postacią powstałej struktury władzy.

Początek (de)kadencji parlamentu i marginalizacji rządu

20 maja 2019 r. ukraiński przywódca przedterminowo rozwiązał parlament. Zorganizowane w lipcu tego samego roku wybory wygrała SN, uzyskując bezwzględną większość 254 deputowanych, co umożliwiło jej samodzielne rządy. Partia ta miała wnieść nową jakość do polityki: odciąć się od starych elit i wprowadzić świeże twarze. W rzeczywistości stanowiła dość niespójną, niedoświadczoną i zależną od popularności prezydenta grupę, nad którą łatwo było roztoczyć kontrolę. Pierwsze miesiące jej rządów charakteryzował „turboreżim” – projekty ustaw procedowano rekordowo szybko, często w tempie niedającym deputowanym szans na dokładne zapoznanie się z ich treścią³. Ten sposób organizacji prac RN uruchomił marginalizację nie tylko parlamentu, lecz także samej SN. Nie pomógł autorytarny i brutalny styl uprawiania polityki przez Bohdana, który często obrażał deputowanych. Rada traciła podmiotowość i stawała się maszynką do głosowania wykonującą polecenia BP⁴.

¹ S. Matuszak, *Ukraińscy oligarchowie i ich biznesy – erozja znaczenia*, „Komentarze OSW”, nr 517, 13.06.2023, osw.waw.pl.

² «Дрімтім» Зеленського: інтерв'ю з Русланом Рябошапкою та Олександром Данилюком, BBC News Україна, 19.05.2020, bbc.com.

³ T. Iwański et al., *Ani cud, ani katastrofa – rok prezydentury Zełenskiego*, „Komentarze OSW”, nr 334, 20.05.2020, osw.waw.pl.

⁴ Богдан про „Слугу народу”: „Там є божевільні люди, психічно хворі”, Українська правда, 16.09.2019, pravda.com.ua; Р. Кравець, Бунт на кораблі. Як „Слуга народу” пішла проти волі Зеленського і Богдана, Українська правда, 20.09.2019, pravda.com.ua.

Degradacji nie uniknął też Gabinet Ministrów (GM). Powołany w sierpniu 2019 r. ekspercki rząd Ołeksija Honczaruka miał urzeczywistniać zapowiedzi Zełenskigo dotyczące wprowadzania do polityki nowych ludzi oraz otoczenia się specjalistami. Miało to jednak konkretne skutki polityczne: wybrany de facto przez BP skład rady ministrów nie miał mocnego oparcia w partii, a tym samym w parlamencie, co dodatkowo zwiększyło znaczenie prezydenta i jego otoczenia. Gabinet okazał się nieefektywny – pozyskani z biznesu albo organizacji pozarządowych fachowcy nie mieli doświadczenia ani w pracy biurokratycznej, ani w politycznej walce o forsowanie własnych inicjatyw.

Andrij Jermak: początek

Narastającą irytację parlamentarzystów i ministrów wywołaną ręcznym sterowaniem procesem politycznym przez Bohdana wykorzystał Jermak – od 2019 r. pomocnik w administracji prezydenckiej odpowiedzialny za organizację spotkań i kalendarz głowy państwa. Podobnie jak większość ludzi Zełenskigo nie miał dużego doświadczenia w polityce. Był prawnikiem (specjalizował się w prawie autorskim), a z przyszłym ukraińskim przywódcą poznał się w latach 2011–2012, gdy kancelaria Jermaka świadczyła usługi prawne dla Inter Media Group, w której Zełenski sprawował funkcję producenta generalnego.

Jermak stale zwiększał bezpośredni dostęp do niego, jednocześnie biorąc na siebie ważne zadania, zwłaszcza z zakresu stosunków międzynarodowych: uczestniczył

” **W trakcie pandemii COVID-19 Zełenski i Jermak zachorowali w tym samym czasie, a wspólna izolacja i pomoc tego drugiego w zarządzaniu kryzysem umocniły ich relację.**

w rozmowach z przedstawicielami Donalda Trumpa, dzięki czemu przypisuje się mu skuteczne wyciszenie problemów w stosunkach amerykańsko-ukraińskich⁵. Współkoordynował wymianę więźniów z Rosją oraz odgrywał główną rolę w przygotowaniu szczytu tzw. formatu normandzkiego w Paryżu w grudniu 2019 r.⁶ Sukcesy na polu nieformalnej dyplomacji utwierdziły go w przekonaniu o przewadze osobistych kontaktów i szybkich decyzji nad powolnymi, biurokratycznymi procedurami. Wyraźnie zaimponowały również prezydentowi, który w obliczu coraz większych kłopotów z konfliktowym Bohdanem w lutym 2020 r. powierzył mu kierowanie BP, nawet pomimo oskarżeń o niejasne powiązania z Moskwą⁷.

Pierwszy kwartał 2020 r. przyniósł też pierwsze duże wspólne wyzwanie – w trakcie pandemii COVID-19 Zełenski i Jermak zachorowali w tym samym czasie, a wspólna izolacja i pomoc tego drugiego w zarządzaniu kryzysem miały dodatkowo umocnić ich relację⁸. W tym okresie zawieszono wymóg organizowania konkursów na stanowiska w administracji państwowej, co stworzyło jeszcze jeden instrument zwiększający oddziaływanie BP na organy władzy.

Rozpad drużyny prezydenta

Po objęciu przez Jermaka posady rozpoczął się długotrwały proces zmian personalnych w rządzie i BP. W marcu 2020 r. Honczaruka zastąpił Denys Szmyhal – menadżer i technokrata bez zaplecza politycznego. Jego gabinet znacząco różnił się od poprzedniego: tworzyli go w dużej mierze doświadczeni urzędnicy i osoby biegłe w pracy na tym szczeblu. Niektóre z nich zostały powołane z inicjatywy

⁵ O. Torop, *П'ять років Зеленського. З ким він прийшов до влади, як звільняв своїх друзів і хто зараз його команда*, BBC News Україна, 20.05.2024, [bbc.com](https://www.bbc.com).

⁶ K. Charwyło, T. Iwański, *Szczyt normandzki bez przełomu*, OSW, 10.12.2019, osw.waw.pl.

⁷ M. Савчук, «Формула Єрмака»: бізнес-зв'язки головного переговорника Зеленського з політичною елітою Росії, *Радіо Свобода*, 3.10.2019, radiosvoboda.org.

⁸ O. Torop, *П'ять років Зеленського...*, *op. cit.*

Jermaka, jak Julija Swyrydenko (wiceminister gospodarki, a od listopada 2021 r. wicepremier i kierownik tego resortu) czy jego dawny znajomy Ołeksij Reznikow (szef resortu obrony).

Do BP wprowadzał swoich ludzi stopniowo. Skonfliktował się z Serhijem Trofimowem – pierwszym zastępcą Bohdana, zajmującym się polityką regionalną.

» Doradcy Jermaka zawiązali wraz z nim swoisty równoległy Gabinet Ministrów. Jermak przekazał także swoim znajomym ważne urzędy państwowe.

Ostatecznie pozycję Trofimowa podkopał słaby wynik SN w wyborach lokalnych, co w listopadzie 2020 r. pozwoliło pozbawić go funkcji, a w marcu 2024 r. – wyrzucić z BP. Jermak zatrudniał również własnych protegowanych jako przeciwwagę dla zastanej ekipy poprzednika: w lecie 2020 r. na zastępcę wybrał Ołeha Tatarowa – wysokiego urzędnika MSW w czasie brutalnego rozrzedzenia Majdanu w 2013 i 2014 r. Dublował on zadania wykonywane przez związanego z Bohdanem Jurija Smirnowa, ostatecznie zwolnionego z BP w maju 2024 r. Tatarow stał się prawą ręką Jermaka. Odpowiadał za koordynację służb specjalnych i tzw. organów siłowych, a swoją pozycję wykorzystywał m.in. do nacisków na śledczych⁹. Odpowiednika – w postaci Mychajły Podolaka – otrzymał też odpowiedzialny za komunikację medialną Kyryło Tymoszenko, ostatecznie wyrzucony z BP w styczniu 2023 r. w związku z zarzutami o demonstracyjnie luksusowy styl życia podczas wojny. Jermakowi skutecznie udało się także doprowadzić do marginalizacji, a następnie zwolnienia Szefera – wieloletniego mentora i partnera biznesowego Zełenskiego, długo uważanego za nieusuwalnego.

W BP dobrał sobie szereg zastępców wśród zaufanych i znanych wcześniej osób, jak Ołeksij Kułeba czy Mykoła Toczycki. Zawiązali oni wraz z nim swoisty równoległy GM, w którym Tatarow kształtuje politykę wobec służb, Rostysław Szurma – gospodarczą, Ihor Żowkwa i Toczycki – zagraniczną, Kułeba – regionalną, a Iryna Mudra dba o wymiar sprawiedliwości¹⁰. Rząd w takim składzie realizuje zadania wyznaczone przez Jermaka i jego zastępców.

O tym, że BP cieszy się silniejszą pozycją niż GM, świadczy też fakt, że od początku wojny do lipca 2023 r. RN uchwaliła ponad 90% projektów ustaw zgłoszonych przez prezydenta i zaledwie 35% tych złożonych przez rząd¹¹. Jermak przekazał także swoim znajomym ważne urzędy państwowe – Andrija Kostina uczynił prokuratorem generalnym, a Andrija Pysznego – dyrektorem Narodowego Banku Ukrainy (z oboma zakładał pozarządową organizację Widczuj).

Wojenna koncentracja władzy

Centralizację wpływów w BP podbudował wybuch pełnoskalowej wojny. Procesowi sprzyjało poczucie zagrożenia oraz społeczna i polityczna konsolidacja wokół prezydenta, który nie opuścił Kijowa, dzięki czemu stał się symbolem oporu. Skutkowało to dalszym osłabieniem parlamentu, w tym opozycji oraz rządu. Marginalizacji RN sprzyjały również wprowadzone w związku z rosyjską agresją rozwiązania mające zwiększyć bezpieczeństwo pracy tego organu: nieprowadzenie obrad w pierwszych miesiącach, brak transmisji telewizyjnej z nich czy dostępu dziennikarzy do posiedzeń, co negatywnie przełożyło się na jawność procesu decyzyjnego i jakość debaty. Choć utajnienie obrad można uzasadnić względami bezpieczeństwa, to obiektywnie instrumentalizacja RN przez prezydenta wzrosła. Zełenski zrezygnował z regularnych spotkań z członkami frakcji SN – takowe od początku inwazji odbyło się zaledwie raz, 21 lutego 2024 r. Jak ujął to podobno on sam: gdyby pewnego dnia Rada zniknęła, nikt na Ukrainie by tego nie zauważył¹².

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ V. Lebediuk, *Political Dynamics in Ukraine After Russia's Full-Scale Invasion*, „Studia Europejskie – Studies in European Affairs” 2023, nr 4, s. 97.

¹² P. Романюк, Р. Кравець, *Ні влади, ні опозиції. Чим живе український парламент під час війни*, Українська правда, 27.04.2023, pravda.com.ua.

Wojna osłabiła też oligarchów, tradycyjnie dysponujących przemożnym wpływem na krajową politykę. Wielu z nich wskutek działań wojennych lub nacjonalizacji utraciło część majątków. Mocno dotknął ich także będący konsekwencją inwazji kryzys gospodarczy¹³, a ograniczenie roli parlamentu zmniejszyło ich możliwości oddziaływania na władze za pośrednictwem deputowanych.

System menadżersko-prezydencki – faza dojrzała

Jermak nazywany jest: wiceprezydentem¹⁴, nie pierwszą, ale też nie drugą osobą w państwie¹⁵, jak również premierem, ministrem spraw zagranicznych i szefem administracji w jednym¹⁶. Nie ma żony ani dzieci, co – zgodnie z doniesieniami medialnymi¹⁷ – pozwala mu spędzać całe dni na Bankowej, gdzie nadzoruje bieżącą działalność BP i organizuje spotkania głowy państwa, jak też kontrolować kanały komunikacji czy czuwać nad przepływem informacji¹⁸. Krytycy próbowali skompromitować go za pomocą niewygodnych faktów z życia rodzinnego: jego brata oskarżono o składanie propozycji korupcyjnych (sprawę po cichu umorzono¹⁹), a ojca próbowano nieskutecznie powiązać z rosyjską FSB²⁰.

Szef BP nie deklaruje aspiracji politycznych. Oznajmił nawet: „moim jedynym marzeniem, jedyną ambicją jest bycie cieniem prezydenta,

» **Jak ujął to podobno sam Zełenski: gdyby pewnego dnia Rada Najwyższa zniknęła, nikt na Ukrainie by tego nie zauważył.**

bycie wszędzie, gdzie prezydent chce, bym był”²¹. Niemal nie odstępuje przełożonego – towarzyszy mu w większości zagranicznych podróży, spotkań z miejscowymi politykami i wystąpień publicznych. Dba także o usuwanie jego konkurencji. To Jermakowi przypisuje się główną rolę w dymisji popularnego generała Walerija Załużnego – jedynej osoby cieszącej się większym zaufaniem społecznym od przywódcy²². Prawdopodobnie to dyrektor BP doprowadził też do zwolnienia w maju 2024 r. wicepremiera Ołeksandra Kubrakowa ze względu na jego zbytnią niezależność w kontaktach z partnerami zewnętrznymi²³.

Prócz obsady stanowisk koordynuje pierwszoplanowe zadania w polityce zagranicznej, marginalizując MSZ. Przewodniczy grupom zajmującym się nakładaniem sankcji na Rosję i uzyskaniem przez Ukrainę międzynarodowych gwarancji bezpieczeństwa, organizacją Globalnego Szczytu Pokojowego w Szwajcarii czy rozmowami z USA.

¹³ S. Matuszak, *Ukraińscy oligarchowie i ich biznesy – erozja znaczenia*, *op. cit.*

¹⁴ O. Тороп, С. Хоменко, *Віцепрезидент Єрмак. Як помічник Зеленського став ключовою фігурою в українській владі*, BBC News Україна, 18.05.2023, [bbc.com](https://www.bbc.com).

¹⁵ Д. Бобрицький, К. Бердинських, *Не перший, але й не другий. Як голова ОП Андрій Єрмак отримав повноваження, що поступаються хіба президентським. І то не завжди*, New Voice, 2.10.2021, [nv.ua](https://www.nv.ua).

¹⁶ S. O’Grady, D.L. Stern, I. Khurshudyan, *Zelensky’s chief aide flexes power, irks critics — and makes no apologies*, The Washington Post, 18.05.2024, [washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com).

¹⁷ P. Starobin, *Ukraine’s real power broker. Is Andriy Yermak, Zelensky’s right-hand man, handing war-torn Ukraine over to the oligarchs?*, Business Insider, 18.12.2023, [businessinsider.com](https://www.businessinsider.com).

¹⁸ Portal Bihus.info opisał, jak BP zleca przygotowanie analiz należącej do deputowanego SN Ołeksandra Marikowskiego spółce Mediateka. W materiałach tych krytykę pod adresem prezydenta przedstawiano jako ataki botów bądź populizm oprozycji. Zob. P. Мельник, *Bihus.Info: Медіазвіти для Офісу Президента називають критику влади «атаками», а відповідальність покладають на «опозиційні ЗМІ»*, Детектор медіа, 16.01.2024, detector.media.

¹⁹ O. Тороп, С. Хоменко, *Віцепрезидент Єрмак...*, *op. cit.*

²⁰ A. Шеремет, *«Втомився слухати цей бруд». Єрмак відповів на звинувачення у «співпраці» батька з ФСБ*, Бабель, 28.10.2020, [babel.ua](https://www.babel.ua).

²¹ S. O’Grady, D.L. Stern, I. Khurshudyan, *Zelensky’s chief aide flexes power, irks critics — and makes no apologies*, *op. cit.*

²² A. Hrushetskyi, *Direction of affairs in the country and trust in political, military and public figures*, Kyiv International Institute of Sociology, 15.02.2024, [kiis.com.ua](https://www.kiis.com.ua).

²³ O. Подать, *Рада звільнила міністра Кубракова: він каже, що Шмигаль та фракція не попереджали*, Інформатор Україна, 9.05.2024, [informator.ua](https://www.informator.ua).

Nie do końca jest przy tym jasne, gdzie zaczynają się rozstrzygnięcia Jermaka, a kończą Zełenskiego (otoczenie tego drugiego zapewnia, że to on ma decydujący głos²⁴). Nie wiadomo, jak wygląda dynamika relacji między nimi – czy opiera się na więzach osobistego zaufania i przyjaźni czy też obaj traktują się nawzajem instrumentalnie: Jermak przełożonego jako koniecznego patrona politycznego, a ten podwładnego jako postać niezbędną do pomocy w kierowaniu państwem.

Niewątpliwie wśród istotnych cech zbudowanego przez nich systemu należy wymienić personalizację zadań i władzy: pozycja poszczególnych osób zależy nie od zajmowanego stanowiska, lecz od swego statusu, wynikającego z zasług, znajomości czy ogólnie pojętej przydatności²⁵. W zależności od niego dany człowiek może mieć prawo do większej lub mniejszej aktywności medialnej, kontaktów z zagranicą czy samodzielności. Granic tych nie wolno jednak przekroczyć, o czym przekonał się m.in. wspomniany Kubrakow.

Zmęczenie Jermakiem

Spółeczeństwo dostrzega problemy związane z ukształtowanym w czasie wojny systemem kierowania państwem. Zgodnie z badaniami socjologicznymi z czerwca 2024 r. 43% Ukraińców uważa, że jakość demokracji podczas prezydentury Zełenskiego pogorszyła się, przy czym 28% obwiniło o taki stan rzeczy działania rządzących, 11% – wojnę, a 3% – oba te czynniki²⁶. Połowa ankietowanych sądzi, że ukraiński przywódca nie spełnił swoich obietnic wyborczych. Ludzie podchodzą jednak do niego mniej krytycznie niż do jego otoczenia – za główną przyczynę problemów z ich realizacją uznają obecność skorumpowanych i nieszczerých osób wokół głowy państwa (50%) i brak rzetelnych ludzi w zespole (32%). Tylko 27% wini jego niekompetencję²⁷. Jermak zajmuje jedno z ostatnich miejsc w rankingach zaufania – nie darzy go nim 56% badanych²⁸.

Również zachodni partnerzy zdradzają oznaki zmęczenia szefem BP. Za granicą widać obawy, że koncentracja władzy w Biurze może zagrażać demokratycznym procesom w państwie²⁹. Zdaniem niektórych zachodnich dyplomatów aktywność dyrektora obniża autorytet prezydenta i każe pytać o to, kto tak naprawdę podejmuje decyzje³⁰. Tę sytuację ironicznie puentuje fakt, że w 2024 r. tygodnik „The Time” wśród 100 najbardziej wpływowych ludzi w Europie wymienił Jermaka, ale nie Zełenskiego.

Perspektywy systemu władzy

Nie ulega wątpliwości, że mimo wzajemnej lojalności Zełenski ma nad Jermakiem kluczową przewagę – jest jego przełożonym, więc może go usunąć z urzędu jednym podpisem. Brak społecznego zaufania do szefa BP pokazuje, że nie miałby on szans jako samodzielny lider ruchu politycznego. Jego dymisja mogłaby także przysłużyć się przywódcy – odbudowałaby jego wizerunek w kraju i za granicą. Wpływy Jermaka utrzymają się zatem tylko dopóty, dopóki zechce tego głowa państwa. Z pewnością jednak zdymisjonowanie dyrektora uderzyłoby w sprawność obozu prezydenckiego.

²⁴ M. Tucker, *Court of Zelensky rocked by aide's 'thirst for power'*, The Times, 7.06.2024, thetimes.com.

²⁵ R. Romaniuk, R. Kravets, *St Andrew the First-Called Apostle: how Andrii Yermak became Zelenskyy's right-hand man*, Українська правда, 25.06.2024, pravda.com.ua.

²⁶ A. Hrushetskyi, *5th anniversary of the presidency of Volodymyr Zelensky: how the situation with democracy and the economy in Ukraine has changed and the desired form of government*, Kyiv International Institute of Sociology, 4.06.2024, kiis.com.ua.

²⁷ A. Hrushetskyi, *5th anniversary of the presidency of Volodymyr Zelensky: Ukrainians' perception of the President's fulfillment of pre-election promises*, Kyiv International Institute of Sociology, 5.06.2024, kiis.com.ua.

²⁸ Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів, віра в перемогу (червень 2024р.), Разумков Центр, 25.06.2024, razumkov.org.ua.

²⁹ Concerns about Yermak's influence on Ukrainian democracy discussed by analyst, New Voice, 10.06.2024, english.nv.ua; M. Tucker, *Court of Zelensky rocked by aide's 'thirst for power'*, op. cit.

³⁰ S. Shuster, *Inside Andriy Yermak's Quest for Peace in Ukraine*, Time, 25.06.2024, time.com.

Istniejący system władzy to po części skutek nadzwyczajnej sytuacji, która wytworzyła się w czasie rosyjskiej inwazji. W takich warunkach funkcjonowanie silnego i sprawczego ośrodka decyzyjnego może być korzystne, nawet jeśli nie do końca współgra on z zasadami ustroju konstytucyjnego. Po zakończeniu wojny dynamika wydarzeń społecznych i politycznych doprowadzi zapewne do wytworzenia się nowego układu sił. Będzie on zależał od wyników wyborów prezydenckich i parlamentarnych oraz powstałych w ich rezultacie nowych układów personalnych i oligarchicznych.